

“กฎหมายกับคุณธรรมจริยธรรม”

Law and ethics

ดร.วีระ จุฑาคุปต์*

Dr.weeraJuthakupt*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ การใช้ความยุติธรรมเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ในการอำนวยความยุติธรรมและบูรณาการกับคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้า เพื่อให้บุคคล ข้าราชการของรัฐในทุกหน่วยงาน มีกฎหมายคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของส่วนตัวหรือส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการปฏิรูปประเทศของท่านนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ว่าทำอย่างไรจะให้สังคมมีคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาบริหารประเทศ เป็นการนำเสนอผ่านมุมมองตามหลักคำสอนในศาสนา ประชาชนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โดยเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมจึงเป็นคุณธรรมอันหนึ่งที่ทุกสังคมปรารถนา เพื่อความสงบสุข ความเจริญของสังคม เมื่อใดเกิดความไม่ยุติธรรมไม่เคารพกฎหมายบ้านเมืองขาดคุณธรรมจริยธรรม ความสงบสุขและความเจริญของสังคมก็จะถูกระงับหรือกระทบกระเทือน มีผลต่อสมาชิกในสังคมไปด้วย

Abstract

This article is intended to Fair use to achieve equality. Using law as a tool In the administration of justice and integration with the teachings of the religion. The individual units of the state and society. Ethics to comply with the current reform policies of Prime Miniters. Gen Prayut Chan – o – Cha do that to a person with social ethics to govern the country. Is presenting a view based on the tenets of the religion.For the peace and prosperity of the society. When an injustice in society. Peace and prosperity in society, it will not be affected . Affect members of society.

---

*อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดท่านา จังหวัดตาก.

๑. บทนำ

ความยุติธรรม หมายถึง ความเที่ยงธรรม ความชอบธรรม ความชอบด้วยเหตุผล ส่วนความเป็นธรรมหมายถึง ความยุติธรรม ความเที่ยงธรรม นอกจากนี้ความยุติธรรมยังหมายถึงความรวมถึงความสุจริต ความเป็นธรรม ความชอบด้วยกฎหมาย ความถูกต้องตามกฎหมาย สิทธิตามกฎหมาย การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนประเพณีและการปฏิบัติตามหน้าที่ หัวใจของความยุติธรรมคือ การขจัดเสียซึ่งการกระทำตามอำเภอใจโดยปราศจากกฎเกณฑ์ การแบ่งปันส่วนสิทธิและหน้าที่ของประชาชนอย่างเป็นธรรม และประชาชนได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมจึงเป็นคุณธรรมอันหนึ่งที่ทุกสังคมปรารถนา เพื่อความสงบสุขและความเจริญของสังคมที่ถูกกระทบกระเทือนมีผลต่อสมาชิกในสังคมไปด้วย

“ อริสโตเติล “ กล่าวไว้ว่า “ ความยุติธรรมเกิดขึ้นเมื่อคนที่เท่ากันได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน และเมื่อคนที่ไม่เท่ากันได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกัน (Injustice arises when equals are treated unequally, and also when unequals are treated equally.)”^๑

ทั้งนี้ความยุติธรรมที่ศาลรับรู้และบังคับบัญชาคือ ความยุติธรรมตามกฎหมาย ซึ่งแตกต่างกับความยุติธรรมตามธรรมชาติ ตามสามัญสำนึกการใช้เหตุผลของบุคคลธรรมดาและเมื่อนำมาใช้บังคับอาจทำให้ผลผิดกันชนิดขาวเป็นดำได้ เช่น ในกรณีที่ผู้ร้ายให้การรับสารภาพต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญาตามฟ้อง แต่ศาลใช้ความยุติธรรมตามกฎหมายพิพากษายกฟ้องเพราะคดีขาดอายุความหรือกรณีเจ้าหน้าที่ให้ยืมเงินกว่า ๒,๐๐๐ บาท โดยไม่มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญมาแสดง เพราะความยุติธรรมตามกฎหมายนั้น รัฐต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ เพื่อให้กฎหมายมีความแน่นอน เสมอหน้ากันและขจัดความหลงผิดของผู้มีหน้าที่รักษาความยุติธรรม^๒

---

^๑โสภณ รัตนกร. ความยุติธรรม. บทบัณฑิตย เล่ม ๒๕ ตอน ๒ ปี ๒๕๑๑ อ้างถึงใบ รวมบทความยุติธรรมสำหรับผู้พิพากษา สำนักประธานศาลฎีกา, ๒๕๕๖, หน้า ๘๗-๙๓.

^๒วิโรจน์ บริรักษ์จรรยาวัตร. ความยุติธรรมตามกฎหมาย. ดุลพาห ปีที่ ๑๒ เล่ม ๕ พฤษภาคม ๒๕๐๘, หน้า ๔-๙. อ้างถึงในรวมบทความยุติธรรมสำหรับผู้พิพากษา สำนักประธานศาลฎีกา, ๒๕๕๖, หน้า ๙๗-๑๐๐.

หลักนิติธรรม(The Rule of law) คือ หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย เป็นเสาหลักที่สำคัญอยู่เหนือกฎหมายทั้งปวงในการค้ำยันกระบวนการยุติธรรมที่เป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชนได้อย่างแท้จริง เพราะหลักนิติธรรมเป็นเครื่องมือที่ใช้กำจัดและควบคุมการใช้อำนาจโดยมิชอบของผู้มีอำนาจทั้งหลาย และเป็นหลักการสำคัญที่กำกับรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ตุลาการ และหน่วยงานของรัฐทั้งหลายให้ใช้อำนาจตามกรอบที่กฎหมายกำหนดเป็นการทั่วไป เพื่อให้เกิดสังคมที่เป็นธรรมให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีของบุคคลได้รับการคุ้มครอง^๓ โดยต้องเป็นไปตามขั้นตอนภายใต้รูปแบบกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) โดยองค์กรที่มีความเป็นกลางและเน้นการให้ความสำคัญแก่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้ นักนิติศาสตร์ของแต่ละประเทศอาจมีความเข้าใจ และมุมมองที่แตกต่างออกไปเกี่ยวกับหลักนิติธรรม (The Rule of law) ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์หรือระบบประมวลกฎหมายรวมถึงในประเทศไทย ซึ่งหลักนี้ได้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศเยอรมัน และได้มีการพัฒนาเรื่อยมาโดยเฉพาะประเทศอังกฤษตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ จนถือเป็นกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษเรื่อยมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ^๔ หลักนิติธรรมจะต้องเกี่ยวข้องกับกับการยึดหลักความเป็นอิสระของตุลาการ ประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาคและได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายทัดเทียมกัน การปกครองโดยยึดกฎหมายเป็นใหญ่ ฝ่ายบริหารต้องบริหารภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายส่งเสริมและสนับสนุนความศักดิ์ของกฎหมายและไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย (no One above the law) ในส่วนของหลักนิติธรรมกับฝ่ายตุลาการนั้น ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการเป็นหัวใจหรือสิ่งสำคัญที่สุดของหลักนิติธรรม กล่าวคือ การปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายตุลาการนั้นจะต้องปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน จึงต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาค ดังคำกล่าวที่ว่า “เสรีภาพของบุคคลจะมั่นคงแน่นอนเพียงใด ก็ย่อมแล้วแต่ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี”

ในกรณีที่สถานการณ์แตกต่างหรือได้เปลี่ยนแปลงไป การใช้บังคับกฎหมายที่ศาลเคยวางบรรทัดฐานไว้อาจไม่สอดคล้องกับความยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายก็ย่อมต้องแปรเปลี่ยนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและมีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นโดยศาลแต่ละแห่งมักจะมิ “ ยึดถือ “ หรือบัญญัติระดับอัตราโทษเพื่อใช้พิจารณา

---

^๓ ก้ำชัย จงจักรพันธ์. **หลักนิติธรรม.รวมบทความสำหรับผู้พิพากษา.** สำนักประธานศาลฎีกา, ๒๕๕๖, หน้า ๓๕-๔๕.

^๔ บทบรรณาธิการ. **ดุลพินิจ** ปีที่ ๕ เล่มที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๐๑, หน้า ๕๒๓-๕๒๔.

ลงโทษจำเลยในแต่ละฐานความผิดให้เหมาะสมเป็นไปในแนวทางเดียวกัน แต่ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา บางครั้งกฎหมายอาจพัฒนาไม่ทันและการพิจารณาพิพากษาคดีอาจไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เช่น คดีพนักงานเก็บขยะชายแดนซีดีเก่าซึ่งมีโทษตาม พ.ร.บ.ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๗๙ มีระวางโทษปรับตั้งแต่ ๒๐๐,๐๐๐ ถึง ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท และศาลไม่มีอำนาจรอการลงโทษปรับให้ได้ เป็นต้น นอกจากนี้การบังคับใช้กฎหมายในคดีต่าง ๆ ที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องทำนองเดียวกัน แต่ศาลก็อาจวินิจฉัยแตกต่างกันเพราะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่เหมือนกัน ย่อมอาจส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมขึ้นมาได้ ดังตัวอย่างในการร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวตามหลักเกณฑ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ และ ๑๐๘/๑ ซึ่งศาลต้องคำนึงรวมถึงพฤติกรรมต่าง ๆ แห่งคดีว่าเป็นอย่างไร มีภัยอันตรายหรือความเสียหายที่เกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ เช่น ในกรณีเมื่อครั้งเกิดเหตุการณ์ไม่สงบในบ้านเมืองที่เรียกว่ากลุ่มเสื้อเหลืองเสื้อแดง ซึ่งพฤติกรรมแห่งคดีรวมถึงความร้ายแรงและภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวแตกต่างกันไปได้โดยหากปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน จะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หรือการปล่อยตัวชั่วคราวนั้นจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล ซึ่งเป็นการแสดงยืนยันให้เห็นว่า ความยุติธรรมนั้นอาจไม่จำเป็นต้องใช้ให้เท่าเทียมกันก็ได้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องบังคับใช้อย่างสุจริต ถูกต้องเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนที่มีพฤติกรรมแวดล้อมต่างกัน ได้รับความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันและสังคมจะมีความผาสุกภายใต้กฎเกณฑ์ความยุติธรรมเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

คำกล่าวในเชิงสังคมวิทยาที่ว่า“กฎหมายเป็นเครื่องมือวิศวกรทางสังคม”เป็นการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในการประสานงานจากหลายฝ่ายอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างและปรับปรุงแก้ไขปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น โดยเน้นลักษณะการประสานประโยชน์ของสมาชิกทุกกลุ่มในสังคม การใช้กฎหมายในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้หรือมีช่องว่างในทางเศรษฐกิจจะระหว่างคนจนกับคนรวยที่ห่างกันมากหรือมีความแตกต่างทางความคิดระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นล่าง จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแนวคิดในการสร้างและใช้กฎหมายอย่าง “ไม่เท่าเทียมกัน” เพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันหรือเกือบจะเท่าเทียมกันในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเก็บภาษีเงินได้ในอัตราก้าวหน้า การจัดเก็บภาษีในการรับมรดก การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง การแก้ไขกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่อง “ชายฝาก “ เพื่อคุ้มครองเกษตรกรหรือผู้ขายฝากที่ดินไม่ให้ถูกเอาเปรียบหรือถูกโกงเอาที่ดินทำกินไปโดยง่าย การช่วยเหลือผู้ยากจนให้มี

ทรัพย์สินอันเป็นปัจจัยการผลิต ที่สำคัญตามกฎหมายการเช่าที่ดินหรือกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กฎหมายคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง การใช้กลไกในการรักษาเสถียรภาพของราคาหรือการรับจำนำสินค้าเกษตรในภาวะราคาตกต่ำ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติของการใช้กฎหมายที่อาจไม่เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป โดยคำนึงถึงความแตกต่างทั้งทางจิตใจ ร่างกาย ความสัมพันธ์รวมถึงการกระทำในคดีอาญาบางกรณี เช่น การใช้ดุลยพินิจในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ สภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิดหรือเหตุอื่นอันควรปรานี^๕ การสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ซึ่งอาจทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีความผิดหรือได้รับยกเว้นโทษหรือได้รับโทษน้อยลง^๖ การกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะเหตุวิกลจริตหรือมีเมมา^๗ การกระทำความผิดด้วยความจำเป็น^๘ การกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประการระหว่างสามีภริยา^๙ เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งไม่ต้องรับโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนหรือลดมาตราส่วนโทษ^{๑๐} การกระทำให้หญิงแท้งลูกของแพทย์เนื่องจากสุขภาพหรือถูกล่วงละเมิดทางเพศ^{๑๑} เป็นต้น

“ เหตุผล คือ วิญญูณแห่งกฎหมายเมื่อเหตุผลแห่งกฎหมายบิดเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายบทนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย (The Reason is the soul of law, the reason of law being changed, the law is also changed.) เหตุผลกับกฎหมายจึงมีความสัมพันธ์กันโดยตรงและแนบแน่น กฎหมายที่ไม่มีเหตุผลและไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง คือ กฎหมายที่ร่างขึ้นด้วยเหตุผลที่ขัดต่อสามัญสำนึก เช่น กฎหมายที่บัญญัติไม่ให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการกำหนดค่าเสียหายหรือโทษในทางอาญาตามสัดส่วนของความรุนแรงในการกระทำผิด...”^{๑๒} การให้เหตุผลในการใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความยุติธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ความยุติธรรมที่

^๕ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖.

^๖ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๒.

^๗ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๕-๖๖.

^๘ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๗.

^๙ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๑.

^{๑๐} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๓ - ๗๖.

^{๑๑} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๕.

^{๑๒} ธานินทร์กรัยวิเชียร. “ เหตุผลในกฎหมาย “ ๗๒ ปี โสภณ รัตนกร. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรกิจ, มปป, หน้า ๒๓ - ๖๕.

แตกต่างกันไปในแต่ละกรณี ทั้งนี้ เพราะหลักความยุติธรรม จารีตประเพณีที่ได้ปฏิบัติมาช้านาน เจตนารมณ์ของกฎหมาย หลักศีลธรรม นโยบายของรัฐ (public policy) เหตุผลและหลักความชอบธรรมต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องนำมาประกอบการพิจารณาและวินิจฉัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะกฎหมายจะต้องอยู่เคียงคู่กับความเป็นธรรมและความยุติธรรม (The purpose of the law is to serve the justice) ความเป็นธรรมต้องอยู่เคียงคู่กับเหตุผลและความชอบธรรมนั่นเอง ผู้ใช้กฎหมายจึงมีความสำคัญเท่ากับตัวบทกฎหมาย ซึ่งนอกจากจะต้องมีความเป็นอิสระที่แท้จริง และมีความรู้ความสามารถในด้านกฎหมายแล้ว จะต้องมิจิตใจเป็นธรรมด้วย ดังพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “การที่มีกฎหมายของบ้านเมืองดู ประชาชนดี และมีตุลาการดี ย่อมทำให้สังคมส่วนรวมจะเกิดความร่มเย็นเป็นสุขอย่างไรก็ตาม กฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับ กำหนดความถูกต้อง เพื่ออาศัยหลักวินิจฉัยในการอำนวยความยุติธรรม จึงไม่ควรถือว่ามีความสำคัญยิ่งไปกว่าความยุติธรรม หากควรจะต้องถือว่าความยุติธรรมมาก่อนกฎหมายและอยู่เหนือกฎหมาย การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีใดๆ โดยคำนึงแต่ความถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น จะไม่เป็นการเพียงพอ จำต้องคำนึงถึงความยุติธรรมซึ่งเป็นจุดประสงค์ด้วยเสมอ การใช้กฎหมายจึงมีความหมายและได้ผลที่ควรจะได้...”^{๑๓}

นอกจากการใช้ความยุติธรรมที่อาจใช้ไม่เท่าเทียมกันโดยผ่านการบังคับใช้กฎหมายข้างต้นแล้ว แม้กฎหมายจะตั้งใจบัญญัติให้เกิดความยุติธรรมสักเพียงใดก็ตามก็เป็นเพียงแต่ความยุติธรรมตามกฎหมายสักเพียงใดก็ตาม ก็เป็นเพียงความยุติธรรมตามกฎหมายตามแนวความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งรัฐสภาสมัยมีอำนาจออกกฎหมายออกมาบังคับใช้โดยบัญญัติว่าสิ่งนี้สิ่งนั้นถูกต้องเป็นความยุติธรรมแล้ว โดยเฉพาะกฎหมายคณะปฏิวัติ รัฐประหาร สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง นอกจากการพิจารณาแต่จากความยุติธรรมที่เกิดจากตัวบทกฎหมายนี้แล้ว ควรคำนึงถึงความยุติธรรมจากสำนักกฎหมายธรรมชาติหรือกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่สมัยกรีกที่กฎหมายเกิดขึ้นจากกฎของธรรมชาติเหมือนกับสิ่งอื่นๆ ทั้งหลายในโลกนี้ โดยเชื่อว่า กฎธรรมชาติเป็นกฎที่สมบูรณ์และมีอยู่ทั่วไปตลอดกาล กฎหมายที่ดีจึงต้องไม่ขัดกับกฎธรรมชาติ แต่กฎหรือกฎหมายธรรมชาตินี้อาจเจริญงอกงามไปตามยุคสมัย เพื่อประโยชน์ให้เกิดความสงบสุขแก่บ้านเมือง ภายใต้พื้นฐานที่สามารถอธิบายในรูปของเหตุและผลรวมทั้งในกรณีของกฎหมายมหาชนที่เกิดช่องว่างขึ้น ซึ่งการนำหลักกฎหมายทั่วไปมาอุดช่องว่างของกฎหมายมหาชน

---

^{๑๓} พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่นักศึกษาสำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๑๕.

นี้หลักกฎหมายทั่วไปนั้นต้องสร้างประโยชน์ให้แก่ประโยชน์สาธารณะและคุ้มครองเอกชนให้ได้ สัดส่วนกันด้วย

ดังนั้น การใช้ความยุติธรรมหรือคุณธรรมจริยธรรม ตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงแก่สังคม จึงไม่จำเป็นต้องใช้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ก็เพื่อให้คนที่ไม่เท่าเทียมกัน ในสังคมได้มีโอกาสเสมอภาคเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่มีเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรหมแดนดังเช่น Line Facebook ที่อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้าง กระแสสังคมหรือคำพิพากษาทางสังคมหรือเลือกข้างโดยใช้คำพูดหรือการสื่อสารในรูปแบบที่ ก่อให้เกิดความเกลียดชังและนำไปสู่ความรุนแรง (Hate Speech) ได้โดยง่าย ดังเช่นถ้อยคำที่บาง ฝ่ายกล่าวว่า “ ความยุติธรรมสองมาตรฐาน “ รวมไปถึงการใช้ฝูงชนหรือกลุ่มคนจำนวนมากเป็น เครื่องมือกดดันหรือกระทำการใด ๆ อันส่งผลกระทบต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ควรจะเป็นไป ตามความเป็นจริงแก่สังคมผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมจำต้องบังคับใช้กฎหมายโดย ปราศจากอคติ ๔ มีความหนักแน่นในการยึดหลักปฏิบัติตามหลักกฎหมายและความยุติธรรมให้มีความ คัดดีสิทธิ์ ไม่ยอมตนไปบังคับใช้กฎหมายแบบเลือกปฏิบัติเข้าข้างฝ่ายผู้มีอำนาจรัฐ หรือ กระทำตามกระแสซึ่งมาจากสังคมไม่ถูกต้อง แต่ควรต้องร่วมด้วยช่วยกันปรับปรุงแก้ไขปัญหาความ ไม่เท่าเทียมกันในสังคม และชี้้นำความถูกต้องตามความเป็นธรรมทางสังคมอย่างแท้จริงเพื่อรักษา ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีสืบไป

เรื่องกฎหมายกับคุณธรรมจริยธรรมนั้น ผู้เขียนได้กล่าวตอนแรก เพื่อให้ทราบถึงการ ใช้กฎหมายกับความยุติธรรม จำได้ว่าภายหลังการรัฐประหารปี ๒๕๓๔ ช่วงก่อนรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ มีผลบังคับใช้มีการรณรงค์กันอย่างกว้างขวางให้ประชาชนตัดสินใจเลือกคนที่มีคุณธรรม และจริยธรรมเข้าสู่สภา ขณะเดียวกันก็มีการถกเถียงแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกันอย่าง มากมายว่า คนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีลักษณะหรือคุณสมบัติอย่างไร แต่สุดท้ายยังไม่ได้ข้อสรุป หรือตกผลึกทางความคิดที่ชัดเจนนักหลังจากนั้น วาทกรรมที่ว่า ให้เลือกคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม เข้าสู่สภา แล้วก็เงียบหายไปจากสังคมไทย พร้อมกับมีค่านิยมใหม่เข้ามาแทนที่ คือ โกงไม่เป็นไร ขอให้ทำงานและหาเงินเก่งเป็นใช้ได้ ท่ามกลางความขัดแย้งวุ่นวาย สับสน แตกแยก ความไม่ มั่นใจ ลังเลสงสัยและเป็นห่วงกังวลต่ออนาคตของชาติบ้านเมือง ณ ปัจจุบัน คำว่า คุณธรรม จริยธรรม ได้เริ่มกลับมาเป็นที่สนใจและกล่าวขานวิพากษ์วิจารณ์กันอีกครั้ง จึงขอถือโอกาส วิเคราะห์ความหมายตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าบอกว่า หนทางที่จะนำพาสู่ความหลุดพ้นหรือการดับทุกข์ มีอยู่อย่างเดียวเท่านั้นเรียกว่า “มรรคแปด” นอกเหนือจากเส้นทางนี้แล้วไม่มีทางอื่นใดอีก โดยมรรคแปดประกอบด้วย^{๑๔}

๑. **สัมมาทิฐิ** แปลว่า เห็นชอบหรือรู้ชอบ คือมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกชีวิตอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงหรือตามสภาวะธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนิยาม ๕ ในข้อจิตนิยามและกรรมนิยาม เข้าใจเรื่องขันธ ๕ กฎไตรลักษณ์ กระบวนการอริยสัจ หลักปฏิจจสมุุปบาทหรือหลักอิทธิปปัจจยอย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง

๒. **สัมมาสังกัปปะ** แปลว่า ดำริชอบหรือนึกคิดในทางที่ถูกต้อง คือ มีความนึกคิดที่ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ ไม่มีความยึดติด พัวพัน ไม่มีอคติ ปฏิปักษ์ ชอบใจ ไม่ชอบใจ

๓. **สัมมาวาจา** แปลว่า วาจาชอบ คือการละเว้นจากวจีทุจริตทั้งปวงมีอยู่ ๔ ข้อ คือ พูดความจริง เป็นประโยชน์ ถูกกาลเทศะ และพูดด้วยความมีเมตตา

๔. **สัมมากัมมันตะ** แปลว่า กระทำชอบ คือ การละเว้นจากสิ่งที่ไม่พึงกระทำทั้งปวง เช่น ละเว้นจากการทำลายชีวิต ขโมยของคนอื่น ประพฤติผิดในกาม รวมถึงการกระทำในสิ่งควรพึงกระทำด้วย เช่น การมีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่น การทำบุญสร้างกุศลด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์^{๑๕} กระทำกิจการงานทุกอย่างเพราะเห็นเป็นหน้าที่โดยหน้าที่และเพื่อหน้าที่ ไม่มุ่งทำเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทนใด ๆ ในลักษณะที่เป็นตัวตน แต่มุ่งทำเพื่อฉันทะเป็นสำคัญ^{๑๖}

---

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒) หน้า ๗๓๓

^{๑๕} การทำบุญหรือการให้ในทางพระพุทธศาสนาจะมีวัตถุประสงค์หลักสำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ให้เพื่ออนุเคราะห์แก่ผู้คลาดแคลน ผู้อยากไร้

๒. ให้เพื่อบูชาคุณแก่ผู้มีพระคุณ เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง

๓. ให้เพื่ออุปลัมภ์บำรุงศาสนาหรือแก่ผู้ทรงศีล เช่น พระสงฆ์

๔. ให้เพื่อชดเชยลาภยศหรือกำจัดความยึดติดในทรัพย์ของผู้อื่น

^{๑๖} ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ อธิบายไว้ในหนังสือพุทธธรรม (หน้า ๔๘๙ – ๕๒๘) พอสรุปได้ว่า ความอยากหรือความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ มี ๒ ลักษณะ คือ ความอยากที่มุ่งประสงค์เฉพาะความต้องการสิ่งสำหรับเอามาเสวยเฉพาะเฉพาะหรือสิ่งที่จะปรนเปรอตนเอง ซึ่งต้องอาศัยวิชาหล่อเลี้ยงและให้โอกาสพัวพันเกี่ยวเนื่องอยู่กับเรื่องตัวตน เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง และนำไปสู่ปริเยสนาหรือการแสวงหา เรียกว่า “ ตัณหา “ อีกลักษณะหนึ่งเรียกว่า “ ฉันทะ “ หมายถึง ความอยากที่มุ่งประสงค์อสังข คือ ตัวประโยชน์หรือสิ่งที่มีคุณค่าแท้จริงแก่ชีวิต ซึ่งต้องอาศัยความจริง สิ่งที่ดีงาม หรือ ภาวะที่ดีงาม ฉันทะก่อตัวขึ้นมาจากโยนิโสมนสิการ คือ ความรู้จักคิดหรือคิดถูกวิธี คิดตามสภาวะและเหตุผล เป็นภาวะกลาง ๆ ของธรรม ไม่ผูกกับอัตตาและนำไปสู่อุตสาหะหรือวิริยะ ฉันทะถือเป็นธรรมที่สำคัญมาก โดยพระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า “ ธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล “

๕. **สัมมาอาชีวะ** แปลว่า เลี้ยงชีพชอบ คือการทำมาหากินด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต รวมตลอดถึงการมีความรับผิดชอบ ชยันหมั่นเพียร ไม่ปล่อยปละละเลยให้งานค้างค้ำหมักหมม ยุ่งเหยิง สับสน ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ขายผ้าเอาหน้ารอด หรือผัดซีโรยหน้า

๖. **สัมมาวายามะ** แปลว่า พยายามชอบ คือ มีความเพียรพยายามสร้างผลสำเร็จด้วยเรี่ยวแรงของตน ไม่คิดหวังหรืออ่อนวอนขอผลที่ต้องการโดยไม่กระทำทั้งการเพียรพยายามนั้นต้องทำอย่างเหมาะสม สอดคล้องสัมพันธ์กับเหตุปัจจัยและสิ่งแวดล้อมรอบข้างด้วย

๗. **สัมมาสติ** แปลว่า สติชอบ คือมีสติ ตื่นรู้อยู่เสมอ ไม่พลั้งเผลอ เล่นเล่น ฟันเพื่อน เลื่อนลอย หรือตั้งอยู่ในความประมาท ขาดความระมัดระวัง

๘. **สัมมาสมาธิ** แปลว่า สมาธิชอบ คือ ภาวะที่จิตตั้งมั่น มีอารมณ์เป็นหนึ่ง มีความหนักแน่นมั่นคง ไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไปมา

จากความหมายของมรรคแปดดังที่กล่าวมา สามารถสรุปแบ่งกลุ่มได้ ๓ ข้อ คือ **ศีลสมาธิ** และ **ปัญญา** หรือที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” นั่นเอง “ศีล” คือ สมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ “สมาธิ” คือ สัมมาวายามะ

สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และ “ปัญญา” คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ^{๑๗} ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ได้เคยแสดงธรรมเทศนาไว้ว่า กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนา

โดยธรรมชาติ ความต้องการของมนุษย์ทุกเรื่องจะมีทั้งฉันทะและตณหาทับซ้อนกันอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น การกิน ถ้ากินเพื่อคุณภาพชีวิต เพื่อประโยชน์ในการหล่อเลี้ยงร่างกายให้แข็งแรงสมบูรณ์ มีสุขภาพดี ถือเป็นฉันทะ แต่หากกินเพื่อความอร่อย โก้ แสดงฐานะ ถือเป็นตณหา

หนทางในทางพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงได้แก่ การพยายามให้มนุษย์หันเหจากความตณหาที่เป็นตณหาให้เป็นฉันทะมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุดไม่ว่าจะเป็นตณหาหรือฉันทะก็ต้องปล่อยวาง เพียงแต่ว่า กรณีตณหานั้นหากเกิดขึ้นเมื่อใดต้องละวางในทันทีที่ต่างจากฉันทะที่ต้องพยายามทำให้สำเร็จก่อนจึงค่อยละวางภายหลัง หากไม่ละวางปล่อยวางยอมเป็นทุกข์ เช่น แม่เรารุงกินอาหารเพื่อฉันทะอย่างไร สุดท้ายก็ต้องแก่ เจ็บ ตายอยู่ดี

^{๑๗}ปัญญาในทางพระพุทธศาสนามี ๓ ชนิด คือ

๑. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง การอ่าน หรือ การศึกษาเรียนรู้จากผู้อื่นไม่ว่าในทางใด

๒. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการใช้ไหวปัญญาหรือการคิดวิเคราะห์หาเหตุผลด้วยตนเอง

๓. กาวนামยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการประจักษ์กับความจริงด้วยการลงมือปฏิบัติ การฝึกสมาธิอบรมจิตใจหรือปฏิบัติวิปัสสนา

หากเปรียบเทียบกับกรวยน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการว่ายน้ำที่ได้จากครูผู้สอนหรือการอ่าน การฟังจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ถือเป็นสุตมยปัญญา การคิดวิเคราะห์หาเหตุผลหรือค้นหาเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ด้วยตนเองถือเป็นจินตามยปัญญา และการลงสระเพื่อว่ายน้ำถือเป็นกาวนามยปัญญา โดยนัยยะการเปรียบเทียบเช่นนี้ หากใครมีแต่สุตมยปัญญากับจินตามยปัญญา คือ รู้ดีว่าการว่ายน้ำต้องทำอะไร มีหลักการแนวคิดทฤษฎี

มนุษย์ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบครบ ๓ ด้าน คือ **พฤติกรรม จิตใจ และ ปัญญา** แยก
ขาดจากกันไม่ได้เด็ดขาด

เพราะเบื้องหลังพฤติกรรมที่แสดงออกมามีเจตนาภายในจิตใจเป็นตัวกำหนด และ
พฤติกรรมจะตื่นเขินคับแคบหรือลึกลับซึ่งกว้างขวางเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับปัญญาเป็นสำคัญ
ขณะเดียวกันจิตใจจะมีความสุขได้ก็ต้องอาศัยพฤติกรรมที่ดำเนินการไปตามความต้องการหรือถูกใจ
และจิตใจจะปลอดโปร่งโล่งสบายได้ก็ต้องอาศัยปัญญาอันเฉลียวฉลาดที่สามารถล่วงรู้และเข้าใจ
ปัญหา รวมทั้งวิธีการจัดการกับปัญหาได้เป็นอย่างดี ส่วนปัญญาก็เช่นกันจะพัฒนาหรือทำงาน
ได้ผลดีก็ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งมีสมาธิ สงบมั่นคงแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยพร้อมกันนั้น ใน
การแสวงหาปัญญาก็ต้องใช้พฤติกรรมเกื้อหนุนและเป็นเครื่องมือ เช่น การค้นคว้ารวบรวมข้อมูล
การรู้จักดู รู้จักฟัง รู้จักพูด รู้จักติดต่อสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม เป็นต้น^{๑๘}

จากที่กล่าวมาจึงน่าจะสรุปได้ว่า ความหมายของคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรม ในทาง
พระพุทธศาสนา คือ คนที่ฝึกฝนพัฒนาตนเองจนถึงพร้อมด้วย ศิล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือว่าเป็น
เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง โดยนัยยะความหมายเช่นนี้ คนที่คิดนึกสิ่งใดอันก่อปรด้วยอคติ
หรือตั้งอยู่บนรากฐานของความรู้สึกชอบใจไม่ชอบใจ จึงเป็นคนที่ดีที่จริยธรรมพร่องเพราะขาด
สัมมาทิปะ คนที่ชอบพูดโกหก เสียดสี เหน็บแนม ด่าทอประชดประชัน ให้อภัยร้ายเสีย เอาดีใส่ตัว
เอาชั่วให้คนอื่น จึงเป็นคนที่ดีที่จริยธรรมพร่องเพราะขาด สัมมาวาจา

คนที่มีจริยธรรมทำความดี เพื่อต้องการเกียรติยศชื่อเสียง อำนาจ
ตำแหน่งหรือผลประโยชน์ตอบแทนต่าง ๆ ไม่ว่าจะในรูปแบบใดจึงเป็นคติที่ดีที่จริยธรรมและคุณธรรม
พร่อง ขาดสัมมาทิปะมันตะ คนที่ชอบช่วยเหลือผู้อื่นหรือบริจาคเงินทองมากมาย เพื่อสาธารณกุศล
แต่ประกอบอาชีพไม่สุจริตผิดกฎหมายหรือทุจริตคอร์รัปชัน จึงเป็นคนที่คุณธรรมจริยธรรมพร่อง
เพราะขาดสัมมาอาชีวะ คนที่ไม่เคยฝึกปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ วิปัสสนา หรือปฏิบัติแต่ไม่ต่อเนื่อง
จริงจัง จึงเป็นคนที่คุณธรรมจริยธรรมพร่องเพราะขาดองค์มรรคทั้ง ๗ ข้อ ดังที่กล่าวมาแล้ว ย่อม

อย่างไร ต้องลอยตัว กวักแขน ดัดเท้าอย่างไร แต่ไม่เคยลงสระเพื่อฝึกว่ายน้ำเลย ก็คงเป็นการพันวิสัยที่จะ
ว่ายน้ำเป็นได้.

^{๑๘}ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์อธิบายไว้ในหนังสือ พุทธธรรม (หน้า ๖๐๗-๖๐๘) ว่า ไตรสิกขานั้นเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากมรรค เป็นระบบปฏิบัติที่มุ่งในแง่การใช้งาน คือ นำเอาองค์ประกอบทั้งหลายของมรรคออกมาจัดเป็นประบวนการปฏิบัติที่มีขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อใช้อ้องค์มรรคเหล่านั้นให้สำเร็จผลอย่างเป็นงานเป็นการในชีวิตจริง เสมือนดังว่า เมื่อแจกแจงให้รู้แล้วว่าเครื่องมือที่จะต้องใช้มีอะไรบ้างแล้ว ก็มาจัดลำดับการใช้เครื่องมือเหล่านั้นว่า จะใช้เครื่องมืออะไร ตอนไหน อย่างไร

ถือเป็นคนที่มีขีดจำกัดที่ต่ำ ซึ่งนับได้ว่าเป็นข้อที่สำคัญที่สุด เพราะหากขาดข้อนี้ไปก็คงเป็นการพันวิสัยที่จะปฏิบัติตามองค์ธรรมที่เหลือให้พัฒนาก้าวหน้าหรือสมบูรณ์ครบถ้วนได้^{๑๙}

อนึ่ง พึงมีข้อสังเกตว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยไว้ข้อหนึ่งว่า พระภิกษุรูปใดอวดอุตริมนุสสรธรรม คือ อวดอ้างว่า ตนเองเป็นผู้บรรลุธรรม ถือว่าต้องปาราชิก^{๒๐} คือพ้นจากความเป็นพระ ซึ่งหากเปรียบเสมือนสังคมาวาส คนที่ประกาศตัวเองว่าเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม ก็น่าจะทำนองเดียวกัน คือพ้นจากการเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมในทันที เหตุผลเพราะว่า พระพุทธเจ้าสอนว่า ทุกสรรพสิ่งล้วนอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หนทางที่ถูกต้องในการปฏิบัติธรรม คือ การพยายามการละวางปล่อยวางลดตัวตนให้เล็กที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยมีเป้าหมายปลายทาง ในท้ายที่สุด คือ การเข้าถึงซึ่งความว่างหรือการไม่มีตัวตน ดังนั้น คนที่กล้าหาญชาญชัยถึงขนาดประกาศตัวเองต่อสาธารณชนว่า เป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรมเหนือคนอื่นย่อมแสดงว่า เขาเป็นคนที่ยึดมั่นในตัวเองสูงมากซึ่งเป็น มิจฉาทิฐิ เป็นความหลงผิด และขัดแย้งสวนทางกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างสิ้นเชิง

การมีคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกต้องแท้จริงดั่งงาม ไม่จำเป็นต้องประกาศ คนที่ชอบตัดสินคนอื่นโดยอ้าง “ นามคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม “ แท้จริงแล้วเป็นเพียงแค่ คนติดคุณธรรมจริยธรรม เท่านั้น ซึ่งมักไม่เอาธรรมะแท้ ส่วนใหญ่จะเป็นคนขาดเมตตา มองเพียงมุมเดียวและหลงตัวเอง วิธีแก้ไขอาการติดคุณธรรมจริยธรรม คือ ให้เลิกมองตนเองเป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรม คนอื่นไม่มีคุณธรรมจริยธรรม คนอื่นชั่วร้ายเสีย^{๒๑} พร้อมทั้งปรับทัศนคติมุมมองเกี่ยวกับการมีคุณธรรมจริยธรรมหรือการทำความดีใหม่ให้ถูกต้องสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ได้เคยแสดงธรรมเทศนาไว้ภายใต้หัวข้อที่ชื่อว่า “ ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อ กรรมไม่ง้อใคร “ พอสรุปสาระสำคัญได้ ๒ ประการ คือ

ประการแรก พิจารณาในแง่ “ ความต้องการ “ ท่านเจ้าคุณอธิบายว่า ในการทำความดีนั้น หากมอง “ อย่างแคบ “ ก็จะมีเป้าหมายความต้องการเพียงเพื่อประโยชน์ที่

---

^{๑๙}เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติธรรม ดร.วรภัทร์ ภูเจริญ ได้ให้ข้อสังเกตถึงตัวชี้วัดว่า “ ตื่นรู้ “ มากแค่ไหน (Key Behavior indicator) ไว้อย่างน่าสนใจ คือ

- ๑.สติสูงขึ้น ใจว่าง ๆ โล่ง ๆ (ใจดี หรือดีใจ ไม่เหมือนใจโล่ง ๆ) ไม่อมทุกข์ ไม่หน้าบึ้ง
- ๒.ยิ้มง่ายขึ้น ยิ้มให้คนอื่นก่อน ไม่ต้องรอให้คนอื่นยิ้มให้ก่อน
- ๓.ไหว้คนอื่นได้ก่อน ไม่มีข้อแม้ว่าใครต้องไหว้ก่อน

^{๒๐}อาบัติปาราชิกเปรียบเสมือนโทษประหารของพระภิกษุ มีอยู่ ๔ ประการ คือ เสพเมถุน ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ให้ พรากกายมนุษย์จากชีวิต และอวดอุตริมนุสสรธรรม.

^{๒๑}วรภัทร์ ภูเจริญ, จุดตะเกียงดีกว่าด่าความมืด, พิมพ์ครั้งที่ ๖ (กรุงเทพฯ ฯ : อมรินทร์ HOW – To อมรินทร์ ฟรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖) หน้า ๑๐๓.

จะเกิดขึ้นกับตนเอง (อันที่จริง ก็ไม่ใช่การทำความดีอย่างแท้จริงเพราะมีความโลภซึ่งเป็นกรรมชั่วแฝงอยู่ด้วย) แต่หากมอง “ อย่างกว้าง ” ก็จะมีเป้าหมายเพื่อสังคมโดยรวมเป็นสำคัญ แต่โดยที่คนกับสังคมนั้นแยกจากกันไม่ออก หากสังคมใดเป็นสังคมที่มีคนดีส่วนใหญ่มีคุณธรรมจริยธรรม มองความมุ่งหมายของการทำความดีอย่างกว้าง “ **ธรรมวาทิ** ” ย่อมมีเสียง ผลดีนั้นย่อมสะท้อนกลับไปหาคนในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลอย่างแน่นอน คนทำดีมีคุณธรรมจริยธรรม ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากสังคม

ในทางตรงกันข้ามหากสังคมใดแยءหรือมีความเสื่อมโทรม ผู้คนส่วนใหญ่มองเป้าหมายความต้องการอย่างแคบเพื่อตนเองมากกว่าส่วนรวม “ **ธรรมวาทิ** ” ย่อมรุ่งเรือง และ “ **ธรรมวาทิ** ” จะเงียบเสียง สังคมนั้นย่อมไม่ต้องการหรือยกย่องเชิดชูคนมีคุณธรรมจริยธรรม ในท้ายที่สุด คุณมีคุณธรรมจริยธรรมก็จะไม่ได้ดี และสังคมก็จะเสื่อมลงเรื่อย ๆ แล้วล่มสลายไปในที่สุด

เพราะฉะนั้น การมีคุณธรรมจริยธรรมจึงต้องมองความหมายอย่างกว้างเป็นสิ่งสำคัญ หน้าที่ของมนุษย์ไม่ได้เกิดมาเพียงเพื่อแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองกิเลสตัณหาของตนเองเท่านั้น แต่มีหน้าที่ต้องพัฒนาจิตใจตนเองไปสู่สิ่งที่ดีงามและทำเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมด้วย หากใครทำความดีแล้วรู้สึกไม่ได้ดี ย่อมแสดงว่า สังคมที่อาศัยอยู่นั้นกำลังเสื่อมโทรมเราต้องไม่ซ้ำเติมสังคมโดยอ้างเหตุผลอื่น ๆ เพียงว่า เมื่อทำดีไม่ได้ดีแล้วจะทำดีไปทำไม ก็ในเมื่อเราไม่พยายามทำให้สังคมดีแล้วคนทำดีจะได้ดีอย่างไร

ประเด็นที่สอง พิจารณาในแง่ของ “ **หลักการ** ” ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า โดยธรรมชาติเหตุผลกับผลย่อมมีความสัมพันธ์กันเสมอ แต่เหตุผลกับผลที่ว่านั้น ย่อมไม่ใช่เหตุเดียวหรือผลเดียว เหตุผลอย่างหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลมากมายหลายอย่าง ขณะที่ผลอย่างหนึ่งก็เกิดมาจากเหตุปัจจัยหลายอย่างเช่นกัน คำว่า “ **กรรม** ” หรือการกระทำ ซึ่งเป็นเจตนาหรือเจตจำนงของมนุษย์นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรม (เหตุปัจจัย) เท่านั้น

เพราะฉะนั้น การทำความดีจะก่อให้เกิดผลดีตามความต้องการของผู้กระทำหรือไม่ ย่อมอยู่ที่ว่ามีเหตุปัจจัยต่าง ๆ พร้อมหรือไม่ เปรียบเสมือนเราต้องการต้นมะม่วง เราต้องนำเมล็ดพันธุ์ไปเพาะปลูกลงดินที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำ มีอากาศ มีแสงแดด มีอุณหภูมิที่เหมาะสมถูกต้องตามฤดูกาล หากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมีไม่พร้อมต้นมะม่วงย่อมไม่อาจเกิดขึ้นตามความต้องการของเราได้หรือใครต้องการความร่ำรวยก็ต้องรู้ว่าเหตุปัจจัยที่จะช่วยทำให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทองมีอะไรบ้าง แล้วจัดการวางแผนไปตามนั้น ฉันทใดก็ฉันทนั้น การทำความดีมี

คุณธรรมจริยธรรม จะก่อให้เกิดผลดีตามความต้องการก็ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยถึงพร้อมทุกอย่างที่จะทำให้เกิดผลดีนั้น ๆ ได้

นอกจากนั้น ท่านเจ้าคุณยังได้ตั้งข้อสังเกตไว้อย่างน่าสนใจประการหนึ่งว่า เป้าหมายที่ต้องการของมนุษย์จากการที่ตนได้กระทำการต่าง ๆ ไปนั้นไม่เหมือนกัน เช่น บางคนต้องการความคั่งร่ำรวย บางคนต้องการค้าขายถ่วงขึ้นชมหรือเกียรติยศชื่อเสียง บางคนต้องการความสุขใจ มีชีวิตที่พัฒนาองงาม

ดังนั้น มนุษย์จึงต้องใช้ “ปัญญา” ในการศึกษาเรียนรู้ให้ได้ว่า เหตุปัจจัยที่นำไปสู่ผลหรือความต้องการของตนในแต่ละเรื่องนั้น มีอะไรบ้าง ถ้าไม่รู้ย่อมเป็นการพันวิสัยที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหวังได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ต้องพึงตระหนักไว้ด้วยว่า เหตุปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ปัจจัยภายนอก” นั้น เราไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด เพราะฉะนั้น ถึงแม้เราจะมีปัญญารู้แจ้งเห็นจริงได้โดยตลอด แต่ด้วยข้อจำกัดของเหตุปัจจัยในตัวของมันเอง เราย่อมไม่สามารถกระทำการใด ๆ เพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการได้ทุกเรื่อง

อย่างไรก็ตามกรณี “ปัจจัยภายใน” ซึ่งหมายถึงจิตใจของเรานั้นเอง เราย่อมควบคุมได้ ดังนั้น หากเราทำความดีเพื่อความสุจริตใจการทำงานมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อฝึกฝนพัฒนาจิตใจ หรือเพื่อต้องการให้ชีวิตดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นไปแล้ว ความต้องการที่พึงประสงค์ย่อมเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน โดยไม่มีเงื่อนไขข้อแม้ใด ๆ ทั้งสิ้น

ประเด็นสืบเนื่องเกี่ยวพันกับเรื่องการมีคุณธรรมจริยธรรมหรือการทำความดี ยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือ มีพุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยมองว่า เรื่องทางธรรมเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลที่มุ่งสู่หนทางแห่งการหลุดพ้น ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือเรื่องทางโลก บางท่านถึงขนาดกับกล่าวว่า “โลกียธรรม” กับ “โลกุตระธรรม” เป็นคนละเรื่องกันสองโลกนี้แยกจากกันโดยเด็ดขาดเอามาปนกันไม่ได้ถ้าปนกันแล้ว ระวังปีศาจสาวุ่นวายไปหมด คนที่เป็นพระก็อยากเป็นคน อยากรมีทรัพย์ อยากรมีเมีย^{๒๒}

ด้วยความเคารพอย่างสูงในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่า แท้จริงแล้วเรื่องทางโลกกับทางธรรมเป็นสิ่งเดียวกัน หากเปรียบเทียบหนทางตามมรรคแปดกับการเดินทางขึ้นสู่ยอดเขาเอเวอเรสต์ ผู้เดินทางถึงจุดสุดยอดเขาก็คือ อรหันตผลบุคคล ผู้ที่เดินทางถึงจุดรองลงมาคือ อรหันตมรรคบุคคล อนุคามิมรรคบุคคล สกทาคามีผลบุคคล สกทาคามีมรรคบุคคล โสดาปัตติ

---

^{๒๒} สถิต ไพเราะ, วิชาภักษบศความผู้เขียนเรื่อง “ นิตธรรม (ชาติ) “ นิตราชฎร์ถลลง : นิตยสาร ดุลพาหเล่มที่ ๓ ปีที่ ๕๘ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔.

ผลบุคคล และโศดาปัตติมรรคบุคคล ต่อจากนั้นก็จะเป็นจุดต่าง ๆ ที่ปุถุชนคนธรรมดาทั่วไปสามารถป็นปายขึ้นไปถึงได้

หรือหากเปรียบเทียบกับการเรียนหนังสือ ผู้ที่เรียนจบปริญญาเอก คือ อร์หัตผลบุคคล ส่วนผู้ที่เรียนจบตั้งแต่ระดับปริญญาโทลงมาจนถึงชั้นอนุบาล ก็คือ ผู้มีภูมิธรรมในระดับต่าง ๆ ทำนองเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว โดยนัยยะแห่งการเปรียบเทียบเช่นนี้ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า โลกียธรรม กับ โลกุตระธรรม จึงมีความสัมพันธ์สืบเนื่องเป็นเนื้อเดียวกันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ท้ายที่สุดนี้ ขอนำคำกล่าวของท่านพุทธทาสภิกขุ มาฝากเป็นแง่คิด ปกติ ดังนี้ “ถ้าคนแต่ละคนมีศีลธรรม บุคคลก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น ๆ หากว่าหน่วยแต่ละหน่วยของสังคมมีความมีความสงบ มีศีลธรรม ก็หมายถึง สังคมนั้นย่อมจะต้องมีความปกติ มีศีลธรรมด้วย เมื่อสังคมแต่ละสังคมปกติ มีศีลธรรม มีความสงบสุขกันทุก ๆ สังคม หรือทุกประเทศแล้ว ก็ย่อมทำให้โลกนี้มีความสงบ.... เกิดมาในโลกแล้ว ต้องมีส่วนที่จะทำให้ โลกมีสันติสุข สันติภาพ ตามพระพุทธประสงค์”

บรรณานุกรม

- โสภณ รัตนกร. ความยุติธรรม. บทบัณฑิตย์ เล่ม ๒๕ ตอน ๒ ปี ๒๕๑๑ อ่างถึงใบ รวมบทความ
ยุติธรรมสำหรับผู้พิพากษา สำนักประธานศาลฎีกา, ๒๕๕๖.
- วิโรจน์ บริรักษ์จรรยาวัตร. ความยุติธรรมตามกฎหมาย. ดุลพาห ปีที่ ๑๒ เล่ม ๕ พฤษภาคม
๒๕๐๘. หน้า ๔-๙. อ่างถึงใบรวมบทความยุติธรรมสำหรับผู้พิพากษา สำนักประธาน
ศาลฎีกา, ๒๕๕๖.
- กำชัย จงจักรพันธ์. หลักนิติธรรม. รวมบทความสำหรับผู้พิพากษา สำนักประธานศาลฎีกา, ๒๕๕๖.
- ธานินทร์กรัยวิเชียร. “ เหตุผลในกฎหมาย “ ๗๒ ปี โสภณ รัตนกร. กรุงเทพมหานคร : ห้าง
หุ้นส่วนจำกัด อักษรกิจ, มปป.

พระพรหมคุณาภรณ์. พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

วรภัทร์ ภูเจริญ. จุดตะเกียงดีกว่าตาความมืด. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ ฯ : อมรินทร์ HOW – To อมรินทร์ พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖.

สถิต ไพเราะ, วิพากษ์บทความผู้เขียนเรื่อง “ นิติธรรม (ชาติ) “นิตินาษฏร์แถลง : นิตยสารดุลพาหเล่มที่ ๓ ปีที่ ๕๘ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔.